

Vestlandsforskning

Boks 163, 6851 Sogndal

Tlf. 57 67 61 50

Internett: www.vestforsk.no

VF-notat 12/2004

Ungdomsbarometer for Sogn og Fjordane

Kortversjon til VF-notat 11/2004

Thor André Fløtre

VF Notat

Tittel Ungdomsbarometer for Sogn og Fjordane -kortversjon	Notat nr. 12/2004
	Dato 23.12.2004
	Gradering Open
Prosjekttittel Ungdomsbarometer for Sogn og Fjordane	Tal sider 21
	Prosjektnr 2253
Forskarar Thor André Fløtre, Oluf Haugen	Prosjektansvarleg Thor André Fløtre
Oppdragsgjevar Innovasjon Norge Sparebanken Sogn og Fjordane	Emneord Ungdom
Samandrag Ungdomsbarometeret for Sogn og Fjordane er ei spørjeundersøking retta mot ungdommane i andre klasse yrkesførebuande fag og tredje klasse studieførebuande fag i Sogn og Fjordane. Det har i fleire år vore ulike former for politisk arbeid, fylkesplanarbeid og ungdomssatsingar. Desse har i hovudsak hatt som føremål å leggje til rette for gode oppvekststilhøve, og å stimulere til attendeflytting. Ungdomsbarometeret er ein informasjonsbase over kva ungdommane i Sogn og Fjordane meiner om fylket og framtida. Og såleis eit verktøy vidare i denne prosessen gjennom å gje ei meir systematisert oversikt av ungdommane sine synspunkt.	
Andre publikasjonar frå prosjektet VF-notat 11/2004: Ungdomsbarometer for Sogn og Fjordane	
ISSN: 0804-8835	Pris 100,-

Om kortversjonen

Føremålet med denne versjonen er å gi ei kortare og meir lettlest utgåve av funna i Ungdomsbarometeret for Sogn og Fjordane. Versjonen inneheld difor berre oppsummering og diskusjon av resultatata, og ikkje noko framstilling av datamaterialet. Den inneheld også berre delar av dokumentasjonen omkring bakgrunnen for resultatata.

*For fullstendige resultatata syner vi til dokumentasjonsrapporten: VF-notat 11/2004.
(www.vestforsk.no/dok/publikasjonar/notat11-04.pdf)*

Føreord

Ungdomsbarometeret for Sogn og Fjordane er ein informasjonsbase over kva ungdommane i Sogn og Fjordane meiner om fylket og framtida. Det har i fleire år vore ulike former for politisk arbeid, fylkesplanarbeid og ungdomssatsingar. Desse har i hovudsak hatt som føremål å leggje til rette for gode oppvekststilhøve, og å stimulere til attendeflytting.

Ungdomsbarometeret skal vere eit verktøy vidare i denne prosessen gjennom å gje ei meir systematisert oversikt av ungdommane sine synspunkt.

Oppdragsgjevar for prosjektet er Innovasjon Norge og Sparebanken Sogn og Fjordane. Desse har tidlegare i samarbeid gjeve ut Fylkesbarometeret for Sogn og Fjordane.

Ungdomsbarometeret er ei vidareføring i denne satsinga og skal vere eit barometer om og for ungdomen i Sogn og Fjordane. Det er fyrste gongen eit slikt barometer blir laga i Sogn og Fjordane.

Rapporten er skriven med tanke på at lesaren, til liks med forfattaren, er i Sogn og Fjordane. Dette gjer at det i teksten tidvis er nytta vendingar som "vi" og "her i fylket". Vidare er rapporten tiltenkt eit breitt publikum, som også inkluderar ungdommane sjølve.

Vi vil takke dei vidaregåande skulane som har teke seg tid til undersøkinga, og ikkje minst elevane som har svara. Ein takk også til Astrid Øydvin og Morten Simonsen ved Høgskulen i Sogn og Fjordane for nyttige innspel.

Sogndal 23.12.2004

Erling Holden
forskinsleiar

Thor André Fløtre
prosjektleiar

Innhald

Samandrag	6
1. Innleiing	8
2. Spørjeundersøking.....	8
2.1 Skildring av totalpopulasjon og respondentar	8
2.2 Samanslåing av studieretningar.....	10
3. Resultat.....	13
3.1 Deloppssummering for temaet etablering av bedrift	13
3.2 Deloppssummering for temaet jobb.....	13
3.3 Deloppssummering for temaet om framtida	13
3.4 Deloppssummering av temaet om korleis det er å leve i Sogn og Fjordane.....	14
4. Oppsummering og diskusjon.....	15
4.1 Blir ungdomane buande?.....	15
4.2 Kvifor reiser dei?.....	16
4.3 Skal vi prøve å få dei attende?	17
Vedlegg I - Skildring av dei todelte ungdomsmiljøa	19

Tabellar

Tabell 2.1 syner talet elevar for totalpopulasjonen og respondentane fordelt på studieretning og kjønn.....	9
Tabell 2.2 syner kor mange prosent av totalpopulasjonen som har respondert fordelt på studieretning og kjønn.....	10
Tabell 2.3 syner grupperinga av ulike studieretningar i dei to gruppene; allmenne fag og yrkesretta fag.....	11
Tabell 2.4 syner fordelinga mellom allmenne fag og yrkesfag etter samanslåinga	12
Tabell 2.5 syner kor mange prosent av totalpopulasjonen som har respondert fordelt på dei to kategoriane og kjønn.....	12

Samandrag

Ungdomsbarometeret er ei spørjeundersøking retta mot elevane i andre klasse yrkesførebuande og tredje klasse studieførebuande på dei vidaregåande skulane i Sogn og Fjordane (avgangselevar). 559 elevar har svara på undersøkinga.

Resultata er presenterte med ei deling mellom allmenne fag og yrkesretta fag. Todelinga baserar seg på eit teoretisk resonnement om at ungdomsmiljøa i Sogn og Fjordane til ei viss grad er todelte, og at desse elevane vil svare noko ulikt. Resultata syner at det fleire stadar er ei slik todeling å spore. Særskilt mellom jentene på allmenne fag og gutane på yrkesretta fag. Dette gjenspeglar seg i at gutane på yrkesretta fag generelt er meir positive til Sogn og Fjordane. Dei ynskjer i større grad å jobbe og bu i fylket. Medan svara frå jentene på allmenne fag, og for så vidt også gutane, syner at dei er litt mindre positive til Sogn og Fjordane, og noko meir retta ut av fylket.

Det er også eit skilje mellom kjønna som syner seg i nokre av spørsmåla. Eksempel på dette er at gutane, og særskilt på allmenne fag, har det ein kan kalle ei meir offensiv haldning. Fleire oppgjev at motivasjonen for å starte bedrift er å tene pengar. Dei vil i større grad studere fagfelt innan økonomi, administrasjon, naturvitskap og teknikk, og dei vil ta mastergrad. Dei trur i litt større grad at jobbane i Sogn og Fjordane er dårlegare betalt og mindre stressande, og fleire av desse vil ut i verda.

Jentene derimot set verdiar som å skape noko sjølv høgt når dei vil starte bedrift. Dei vil studere innan fagfelte helse, sosial, idrett, eller humanistiske og estetiske fag, og er litt meir usikre på kor lenge dei vil studere. Dei verdset også i høgare grad verdiar som å vere nære familien.

Mange av elevane svarar at dei kan tenkje seg å bu i Sogn og Fjordane, eller kanskje bu her om nokre år. På den andre sida syner statistikken frå 2003 at fylket hadde eit flyttetap på 415 personar i aldersgruppa 20-29 år. Om elevane i undersøkinga handlar på same måten som tidlegare generasjonar er det likevel grunn til å tru at mange vil flytte.

Årsaka til at ungdommane flyttar kan forklarast med to faktorar. Dei kan blir skyvd ut på grunn av mangel på naudsynte behov som arbeid og bustad, eller trekte ut ved at dei verdset andre stadar sine kvalitetar høgare. Det er grunn til å tru at begge faktorane spelar inn. Både at dei manglar relevant arbeid på heimstaden, og at dei ser på staden der ute som betre eigna til å gjennomføre sitt livsprosjekt. Kva faktor som er mest avgjerande vil kunne variere frå person til person.

Vi har i diskusjonen av resultata valt å legge vekt på dei kreftene som trekkjer ungdommen ut av fylket. For å motverke dette trekket må ungdommane finne verdiane dei ynskjer i sitt tilvære også i Sogn og Fjordane. Desse verdiane er ikkje upåverkelege, men skapte av impulsar frå eigne opplevingar og andre sine meiningar.

Ungdommane svarar at familie og vener påverkar deira meiningar og haldningar mest. Vidare er lokalavisa og foreldre/andre vakse dei kjeldene som blir oftast brukt til å få informasjon om ting som skjer i fylket. Ut frå den kunnskapen om fylket resultata avdekkjer, syner det seg at ein viktig faktor er å gje ungdommane reell innsikt i både kva moglegheiter og verdiar dei finn i Sogn og Fjordane. Å gje ungdommane ei slik innsikt handlar også om å skape

haldningar, og å bruke informasjonskanalar som treff ungdommane. Ved å auke denne innsikta kan ein iallfall motverke at ungdommane reiser frå Sogn og Fjordane i mangel på kunnskap om alternativet. Samstundes er det også viktig at dei ungdommane som allereie har valt å busette seg i fylket ikkje blir gløynde, men at desse får tilstrekkeleg ressursar til å utvikle seg sjølv og sine framtidsplanar.

Det er fyrste gongen ungdomsbarometeret er gjennomført i Sogn og Fjordane. Vi ser at det kan vere av nytte å gå nærare inn i nokre av desse problemstillingane. Dette for å avdekke i kva grad ei kvantitativ analyse av denne typen gir fullstendige svar, eller om ein kvalitativ studie kan avdekke meir djuptgåande forståingar av kvifor ungdommen flyttar.

1. Innleiing

”Ungdommane flyttar ikkje frå Sogn og Fjordane -dei rømmer. Rømmer frå kjeisemda, frå eit underkompetent næringsliv, frå få fritidstilbod, og frå bygdedyret.”

Dette er ein påstand. Statistikken stemmer og ungdommen forsvinn frå fylket. Samstundes set det eine tiltaket og oppropet etter det andre mål av seg til å få ungdommen attende, med blanda hell. Men veit vi kva ungdommen meiner om å bu i Sogn og Fjordane, og veit vi kvifor dei reiser? Er det som Elin (Alexandra Dahlström) seier når ho skal rømme i filmen *Fucking Åmål*¹: ”Varför måste vi bo i fucking, jävla, kuk-Åmål”? Bur dei i ”fucking Sogn og Fjordane”, eller er fylket ein ganske bra stad å bu? Kva veit dei om moglegheitene i fylket, og kva tenkjer ungdomane om det å skape seg ei framtid med jobb eller eiga verksemd?

NRK sin radiokanal P3 gav nyleg Fjaler tredje-plassen i ei kåring av Noregs beste stad å vere ung². Kriteria dei valte etter er; jobb, skule, ungdomsstasing, liv og helse, og totalvurdering. Fjaler fekk fem av seks moglege stjerner på alle punkta, unnateke ungdomssatsinga som fekk fire stjerner. Fjaler fekk også fem stjerner i totalvurderinga, til liks med seks andre kommunar i Sogn og Fjordane. Totalt sett er Sogn og Fjordane eit av dei fylka som kom best ut. Dette er ei litt uhøgtideleg kåring, men likevel bygd på nokre statistiske storleikar. Den gjev også eit anna syn på Sogn og Fjordane enn starten på denne innleiinga. Spørsmålet er kva ungdommane sjølve meiner. Noko av dette skal vi prøve å finne litt meir utfyllande svar på i Ungdomsbarometeret for Sogn og Fjordane.

2. Spørjeundersøking

Elevane er gjennom skulen tilbydd å delta i ei spørjeundersøking på Internett. Denne gjeld alle elevane i tredje klasse på studieførebuande fag, og andre klasse yrkesførebuande fag (altså avgangselevar). Undersøkinga er gjennomført i skuletida og styrt gjennom utdanningskontoret hjå fylkeskommunen. Dette gjorde og at undersøkinga er laga ein del lenger og fyldigare enn kva tilfellet hadde vore om ungdommane skulle gjennomføre dette på fritida.

Spørjeundersøkinga er bygd opp med fire hovudtema. Desse er; etablering av bedrift, planar for jobb, framtida og livet.

2.1 Skildring av totalpopulasjon og respondentar

Undersøkinga gjekk ut til alle elevane i andre klasse på yrkesførebuande fag og tredje klasse på studieførebuande. Denne populasjonen har totalt 1946 elevar³, medan det er kome inn fullstendige svar frå 559 elevar. Om lag 29 prosent av elevane har såleis respondert på undersøkinga. I dette datamaterialet ligg det berre elevar som har fullført heile spørsmålsrekkja. Det er ein større prosentdel som har starta på undersøkinga utan å fullføre. Desse svara er ikkje handsama.

¹ *Fucking Åmål* (1998) var ein populær film som omhandla det å vere ungdom i eit lite lokalsamfunn i Sverige. Regi av Lucas Moodysson

² Sjå http://www.nrk.no/kanal/nrk_p3/dommen/

³ Tal frå Sogn og Fjordane Fylkeskommune

Det er nytta to bakgrunnsvariablar i datasettet. Disse er kjønn og studieretning. Talet elevar i totalpopulasjonen og for respondentane er synt i Tabell 2.1. Det gjerast merksamt at for enkelte studieretningar er det mellom 0 og 3 respondentar for eit kjønn. Datamaterialet er difor justert slik at tala nedanfor syner anten 0 eller 3 og fleire respondentar for alle studieretningane. Fordelinga mellom linjene stemmer såleis ikkje for alle studieretningane, men summen er korrekt.

Tabell 2.1 syner talet elevar for totalpopulasjonen og respondentane fordelt på studieretning og kjønn

Totalpopulasjon			
Studieretning	Jente	Gut	Total
Allmenne fag/øk. og adm. fag	429	322	751
Idrettsfag/musikk, dans, drama	58	61	119
Media og kommunikasjon	19	12	31
Naturbruk	38	44	82
Helse- og sosialfag	174	10	184
Formgivingsfag	90	14	104
Hotell- og næringsmiddelfag	67	32	99
Byggfag/tekniske byggfag	8	131	139
Elektrofag	2	156	158
Mekaniske fag/kjemi og prosessfag	7	205	212
Trearbeidsfag	1	4	5
Sal og service	42	20	62
Sum	935	1011	1946

Kjelde: Sogn og Fjordane Fylkeskommune

Respondentar			
Studieretning	Jente	Gut	Total
Allmenne fag/øk. og adm. fag	177	134	311
Idrettsfag/musikk, dans, drama	23	18	41
Media og kommunikasjon	5	3	8
Naturbruk	8	12	20
Helse- og sosialfag	27	3	30
Formgjevingsfag	23	3	26
Hotell og næringsmiddel	16	6	22
Byggfag/tekniske byggfag	0	20	20
Elektrofag	0	25	25
Mekaniske fag/kjemi og prosessfag	0	24	24
Trearbeidingsfag	0	3	3
Sal og service	24	5	29
Sum	303	256	559

Det er vidare gjort ein analyse av kor stor prosent av totalpopulasjonen som har respondert innanfor kvar av linjene. Denne er synt i Tabell 2.2. Tala må her sjåast i samanheng med Tabell 2.1 sidan nokre studieretningar har få elevar. Vi gjer merksam på at også desse tala er justert for studieretningar med mindre enn tre elevar. Frå denne fordelinga ser vi at totalt 32 prosent av jentene har svara, medan 25 prosent av gutane har svara. Vidare ser vi at det er

rimelig lik fordeling mellom kjønna på allmenne fag. For dei andre studieretningane er det generelt lågare oppslutnad. Nokre av desse studieretningane har også svært ulik samansetnad mellom kjønna.

Tabell 2.2 syner kor mange prosent av totalpopulasjonen som har respondert fordelt på studieretning og kjønn.

Studieretning	Jente	Gut
Allmenne fag/øk. og adm. fag	41	42
Idrettsfag/musikk, dans, drama	40	30
Media og kommunikasjon	26	25
Naturbruk	21	27
Helse- og sosialfag	16	30
Formgivingsfag	26	21
Hotell- og næringsmiddelfag	24	19
Byggfag/tekniske byggfag	0	15
Elektrofag	0	16
Mekaniske fag/kjemi og prosessfag	0	12
Trearbeidsfag	0	75
Sal og service	57	25
Total	32	25

2.2 Samanslåing av studieretningar

Samla sett syner det seg at respondentane sin samansetnad er noko skeiv i høve til totalpopulasjonen. Det er fleire elevar på allmenne fag/økonomi og administrasjonsfag enn på dei andre faga. Vidare er det for enkelte studieretningar ei skeivfordeling innan kjønna. Det er frå dette valt å gjere ei todeling av respondent-populasjonen. Denne er difor sett saman av ein del med typiske studieførebuande fag og ein del med typiske yrkesførebuande fag.

Heile studieretninga Allmenne fag/Øk. og adm. fag er saman med Idrettsfag, Musikk, dans og drama og Media og kommunikasjon samanslegne til ei gruppe. Den andre gruppa omfattar dei andre studieretningane, og har i hovudsak elevar som går på VK I –yrkesførebuande. Etter samanslåinga sit vi att med to grupper respondentar som vi kallar *allmenne fag* og *yrkesretta fag*. Tabell 2.3 syner kva studieretningar som går inn i dei to gruppene.

Tabell 2.3 syner grupperinga av ulike studieretningar i dei to gruppene; allmenne fag og yrkesretta fag.

Studieretning	Samansleige
Allmenne fag/øk. og adm. fag Idrettsfag/musikk, dans, drama Media og kommunikasjon	<i>Allmenne fag</i>
Naturbruk Helse- og sosialfag Formgjevingsfag Hotell og næringsmiddel Byggfag/tekniske byggfag Elektrofag Mekaniske fag/kjemi og prosessfag Trearbeidingsfag Sal og service	<i>Yrkesretta fag</i>

Grunnlaget for delinga baserar seg på to vurderingar. Den eine vurderinga er at det ikkje syner seg nokon grunn til å tru at skeivfordelinga innan yrkesfaga er systematisk. Med dette meiner vi at det ikkje er grunn til å tru at fleire respondentar ville endra utfallet vesentleg fordi nokre har valt å ikkje delta. Tilfeldigheita reknar vi såleis ligg i kor godt rektorane, og deretter lærarane har følgd opp førespurnaden om å delta. Det er liten grunn til å tru at nokon særskilte grupper bevisst har valt å ikkje ytre sine meiningar i undersøkinga.

Den andre faktoren i vurderinga baserar seg på eit teoretisk resonnement om at dei elevane som går på allmenne fag vil svare annleis enn dei elevane som går på yrkesretta fag. Dette byggjer på forskning som er gjort mellom anna av Gunnar Jørgensen (Høgskulen i Sogn og Fjordane) rundt strukturen i ungdomsmiljøa. I grove trekk syner desse studiane at ungdomsmiljøa har ein todelt struktur. Denne går mellom dei skuleflinke og dei praktisk flinke. Studiane syner også at sosiale strukturar skil miljøa. I vedlegg I ligg eit utklipp frå notatet: *Distriktpolitikk og Utvikling i Sogn og Fjordane -To innleiingar, ti tesar og ein epilog om utvikling og framtid i eit distriktsfylke*. Dette som omtalar denne todelte strukturen. Vestlandsforskning skreiv dette notatet på oppdrag frå Sogn og Fjordane Fylkeskommune. Forfattaren er Karl Georg Høyser.

Tabell 2.4 syner korleis talet elevar fordelar seg mellom dei to kategoriane; allmenne fag og yrkesretta fag etter samanslåinga.

Tabell 2.4 syner fordelinga mellom allmenne fag og yrkesfag etter samanslåinga

Totalpopulasjonen			
Studieretning	Jente	Gut	Total
Allmenne fag	506	395	901
Yrkesretta fag	429	616	1045
Sum	935	1011	1946

Bearbeida data frå Sogn og Fjordane
Fylkeskommune

Respondentar			
Studieretning	Jente	Gut	Total
Allmenne fag	205	155	360
Yrkesretta fag	98	101	199
Sum	303	256	559

Tabell 2.5 under syner på same måten som Tabell 2.2 kor mange prosent av totalpopulasjonen som har respondert, men her innanfor dei to kategoriane; allmenne fag og yrkesretta fag. Ein ser at for allmenne fag er fordelinga mellom kjønna ganske bra, og den har ein samla prosent på rundt 40. For dei yrkesretta faga er det noko høgre del jenter enn gutar som har svara. Dette skuldast at i studieretningane med stor skeivfordeling mellom kjønna er det ein overvekt av typiske ”jente-fag” som har svara, medan for dei typiske ”gute-faga” er det lågare oppslutnad.

Ein samla oppslutnad på 23 og 16 prosent for høvesvis jenter og gutar på yrkesretta fag er i minste laget. Derimot må ein sjå dette i samanheng med det faktiske talet responsar. Frå Tabell 2.4 ser ein at dette er 98 jenter og 101 gutar. Når totalpopulasjonen er todelt som no, vil respondent-populasjonen gjenspegle betre den faktiske populasjonen. Dette gjer også at dei to gruppene kvar for seg skal kunne gje eit akseptabelt bilete av elevane sine meiningar. *Lesaren må likevel, og særskilt for den yrkesretta delen, ha talet respondentar i mente.*

Tabell 2.5 syner kor mange prosent av totalpopulasjonen som har respondert fordelt på dei to kategoriane og kjønn.

Studieretning	Jente	Gut
Allmenne fag	41	39
Yrkesretta fag	23	16
Sum	32	25

Då dette er fyrste gongen ungdomsbarometeret blir gjennomført, håpar vi at ved eventuelle seinare gjennomføringar kan dette gå seg betre til og gje ein høgare deltaking frå skulane.

3. Resultat

Under følger ei deloppsummering av resultatene. Desse er inndelt etter undersøkinga sine fire tema; etablering av bedrift, planar for jobb, framtida, og livet.

3.1 Deloppsummering for temaet etablering av bedrift

Resultata frå temaet etablering av bedrift syner at tidlegare deltaking i elev- eller ungdomsbedrifter gjev totalt om lag 10 prosent fleire som svara at dei kunne tenkje seg å etablere eiga verksemd. Det syner seg også at jentene på allmenne fag er dei mest utsikre på dette spørsmålet. Grunngevinga for å starte bedrift syner at for gutane (og særskilt på allmenne fag) er pengar ein høgre motivasjon enn for jentene. Jentene set det å skape noko sjølv som den viktigaste årsaka til å starte bedrifter. Gutane på yrkesretta fag svarar i større grad enn dei andre at dei vil bedrifta skal ligge i Sogn og Fjordane. Denne gruppa er det også som ser på bedriftene i fylket som mest spennande og framtidsretta.

3.2 Deloppsummering for temaet jobb

Temaet jobb syner at ei lita overvekt av elevar på allmenne fag meiner jobbane i Sogn og Fjordane generelt sett er meir tradisjonelle enn moderne. Vidare trur dei at jordbruk, skogbruk og fiske er den sektoren kor det er flest jobbar i fylket. For same sektoren er det nesten ingen elevar på allmenne fag som ynskjer å jobbe. Den mest populære sektoren for jentene i begge gruppene er varehandel, hotell og restaurantverksemd, dernest følgjer offentleg forvaltning og anna tenesteyting. Gutane er mindre eintydige i kva bransje dei ynskjer å jobbe.

Resultata syner vidare at for elevane på allmenne fag er det mange som kanskje kan tenkje seg å jobbe i Sogn og Fjordane om nokre år. For yrkesretta fag er det ein høgre del som svarar bestemt at dei vil prøve å få seg jobb i fylket. Dette gjeld særskilt for gutane, der heile 60 prosent vel dette alternativet. I alle gruppene er det få som svarar eit bestemt nei til å få seg jobb i Sogn og Fjordane.

Det er berre eit fåtal som trur jobbane i Sogn og Fjordane er betre betalt enn i eksempelvis Oslo og Bergen. Rundt halvparten trur dei er like godt betalt, resten trur dei er dårlegare betalt. Ei overvekt av jentene på allmenne fag ser på jobbane i Sogn og Fjordane som kjedelegare enn andre stadar, medan gutane på yrkesretta fag ser på jobbane i fylket som artigare. Dei andre gruppene er meir nøytrale til dette. Dei fleste trur jobbane i Sogn og Fjordane er mindre stressande enn i for eksempel Oslo og Bergen.

Jentene verdset spanande utfordringar og godt sosialt miljø som dei viktigaste faktorane med ein jobb, medan gutane i større grad dreg fram høg løn som ein viktig faktor. For gutane på allmenne fag er dette den viktigaste faktoren.

3.3 Deloppsummering for temaet om framtida

Ungdommane i Sogn og Fjordane er i all hovudsak positive til si eiga framtid. Dei gler seg, og trur dei vil få eit bra liv både sosialt og i jobbsamanheng. Dei er også i stor grad positive til korleis Sogn og Fjordane vil utvikle seg i framtida. Dette gjeld i noko større grad for elevane på yrkesretta fag enn på allmenne fag.

Den mest brukte kjelda deira til å få informasjon om ting som skjer i Sogn og Fjordane er lokalavisa. Dernest er det å høyre kva foreldre og andre seier. Dei oppgjev at vener og nær familie er dei to viktigaste faktorane som påverkar deira meiningar og haldningar. Ulike medium som TV, radio og Internett er det færre som meiner er med å påverkar deira meiningar og haldningar.

For elevane på allmenne fag har 34 prosent av jentene ikkje bestemt seg for kva dei vil gjere med tanke på vidare utdanning. For gutane er dette 20 prosent. Det er så godt som ingen som ikkje vil gå meir på skule i denne gruppa. For yrkesretta fag er fordelinga omtrent den same. For dei elvane som vil ta høgre utdanning er det ei overvekt som svarar at dei vil ta mastergrad. Her ser derimot elevane på allmenne fag ut til å vere meir bestemte enn på yrkesretta fag. Særskilt gjeld dette gutane på allmenne fag.

Jentene på allmenne fag som vil ta høgre utdanning vel helse, sosial og idrettsfag som det mest aktuelle studiet. Vala er mykje like for jentene på yrkesretta fag, men desse set humanistiske og estetiske fag høgast. Gutane har ei breiare fordeling innan fagfelta, og ein ser at dei i større grad enn jentene vil studere økonomiske og administrative fag og naturvitskaplege, handverksfag og tekniske fag.

Halvparten av gutane på yrkesretta fag svarar at dei vil utdanne seg for å få jobb i Sogn og Fjordane, medan dette gjeld 25 prosent av gutane på allmenne fag. For jentene på yrkesretta fag svarar om lag 30 prosent at dei tenkjer på å utdanne seg så dei kan få jobb i fylket. Medan det blant jentene på allmenne fag er 20 prosent. Her svarar vidare 60 prosent at dei vel den utdanninga dei har lyst til.

3.4 Deloppsummering av temaet om korleis det er å leve i Sogn og Fjordane

I alle gruppene er det ei overvekt som tykkjer det er meir moro enn kjedelig å leve i Sogn og Fjordane. Derimot tykkjer dei ikkje det er noko særskilt moderne. For allmenne fag svarar dei fleste at har lyst til å bu i Sogn og Fjordane, men ikkje før om nokre år. Det er likevel mellom 20 og 30 prosent som bestemt har lyst å bu i fylket. For yrkesretta fag svarar 50 prosent av gutane at dei har lyst å bu i Sogn og Fjordane, og 40 prosent av jentene. For gruppene samla ligg talet elevar som seier dei ikkje vil bu i Sogn og Fjordane på mellom 10 og 20 prosent.

For elevane som ikkje vil bu i fylket, eller kanskje vil bu her fyrst om nokre år, syner det seg at Bergen er det mest populære alternativet. For gutane på allmenne fag er det derimot om lag like mange som ynskjer å bu i utlandet som ynskjer å bu i Bergen.

Det er fire faktorar som utmerkar seg som det verste med å bu i Sogn og Fjordane. Desse er; det er lite som skjer, det er få fritidstilbod, det er lange avstandar til sentrum og det er mykje sladder. Lite som skjer er den faktoren flest elevar trekkjer fram. For yrkesretta fag er det færre som meiner at få fritidstilbod er det verste, enn for allmenne fag. Vidare syner det seg at for jentene på yrkesretta fag er sladder den andre verste tingen med å bu i fylket. Jentene tykkjer også sladder er verre enn gutane. Gutane har i større grad trekt fram dei lange avstandane som negativt.

Det beste med å bu i Sogn og Fjordane syner seg å vere at det er fin natur, og at dei har mange vener. Vidare er faktoren at dei er nær familie noko som særskilt jentene trekkjer fram. At det

er trygt er det også mange som svara. Dette har derimot ikkje så stor tilslutnad frå jentene på yrkesretta fag.

4. Oppsummering og diskusjon

I kapittel 2.2 på side 10 gav vi ein introduksjon til dei todelte ungdomsmiljøa, og at vi la dette til grunn som eit teoretisk resonnement for å dele mellom allmenne og yrkesretta fag. Resultata syner at det fleire stadar er ei slik todeling å spore, og særskilt mellom jentene på allmenne fag og gutane på yrkesretta fag. Dette gjenspeglar seg i at gutane på yrkesretta fag generelt er meir positive til Sogn og Fjordane. Dei ynskjer i større grad å jobbe og bu i fylket. Medan svara frå jentene på allmenne fag, og for så vidt også gutane, syner at dei er litt mindre positive, og er noko meir retta utover.

Det er også eit skilje mellom kjønna som syner seg i nokre av spørsmåla. Eksempel på dette er at gutane, og særskilt på allmenne fag, har det ein kan kalle ei meir offensiv haldning. Fleire oppgjev at motivasjonen for å starte bedrift er å tene pengar. Dei vil i større grad studere fagfelt innan økonomi, administrasjon, naturvitskap og teknikk, og dei vil ta mastergrad. Dei trur i litt større grad at jobbane i Sogn og Fjordane er dårlegare betalt og mindre stressande, og fleire av desse vil ut i verda.

Jentene set verdiar som å skape noko sjølv høgt når dei vil starte bedrift. Dei vil studere innan fagfelte helse, sosial, idrett, eller humanistiske og estetiske fag, og er meir usikre på kor lenge dei vil studere. Dei verdset også i høgare grad verdiar som å vere nære familien.

4.1 Blir ungdomane buande?

Å bu er den faktoren som avgjer om fylket vil dra nytte av ungdommane sine mål om både jobb og sosial utvikling. I kva grad ungdommane blir buande, er difor sett på som særskilt viktig.

Det er lite som tyder på at ungdommane ikkje likar seg Sogn og Fjordane. Nokre vil sikkert meine dette, men dei fleste ser ut til å ha det ganske bra i fylket. Mange svarar at dei kunne tenkje seg å bu i fylket, iallfall om nokre år. Og berre mellom 10 og 20 prosent seier dei ikkje vil bu her. Basert på eksisterande statistikk er det likevel grunn til å tru at trenden med fråflytting vil fortsette.

I 2003 flytta 2 304 personar ut av fylket, og 1 713 flytta inn. Flyttetapet frå Sogn og Fjordane var altså 591 personar. Av dette flyttetapet reiste 238 personar til Hordaland, og 169 personar til Oslo. Aldersgruppa 20-29 år er den som flyttar mest. Her flytta 1 047 personar ut av fylket, og 632 flytta inn. Av eit samla flyttetap på 591 personar er såleis 415 av desse mellom 20 og 29 år⁴. Ein må då også vere klar over i tillegg til dette kjem dei mange som reiser for å ta utdanning, og ikkje melder flytting medan dei studerer.

Ut frå svara til ungdommane kan vi også rekne med at det er elevane på allmenne fag som i hovudsak flytter. Dernest flytter jente på yrkesretta fag, og så nokre av gutane på yrkesretta fag.

⁴ Tal frå Statistisk Sentralbyrå sin befolkningsstatistikk.

Trenden med at folk flyttar frå distrikta er på ingen måte ny. Det som derimot er relativt nytt, og som gjev seg meir dramatiske utslag, er at frå omlag 1970 har det gått mot eit stabilt lågt fødselstal. Dette kombinert med at folk flyttar ut av distrikta, har gjeve ei skeivfordeling i befolkninga. Resultatet er at dei sentrale stroka har ein overrepresentasjon av unge i høve til distrikta. Kjetil Sørlije hjå (NIBR/SSB) hevdar at denne faktoren er så sterk at sjølv med ein stor reduksjon i flyttetapet vil mange område i distrikta likevel oppleve ein nedgang i åra som kjem⁵.

Mange av dei elevane som har bestemt seg for å bu i fylket blir nok verande. Dette ser vi i diskusjonen omkring dei todelte ungdomsmiljøa, og finn att i måten ungdommane svarar. Eit problem desse vil kunne oppleve er at enkelte bygdelag etterkvart misser fleire tilbod. Det blir ikkje er nok folk til å oppretthalde desse. Såleis vil motivasjonen for å bli verande kunne bli ytterlegare redusert for seinare generasjonar med elevar. Det er difor også viktig at dei ungdommane som har bestemt seg for å ikkje reise, blir gitt gode moglegheiter til å skape noko i fylket.

4.2 Kvifor reiser dei?

Dei tradisjonelle årsakene til at folk flyttar er kjende. Dei som flyttar ynskjer å leve livet sitt i andre omgjevnader enn der dei vaks opp. Dette kan vere at dei saknar særskilde tilbod, dei mislikar den sosiale strukturen, eller dei ynskjer ein spesiell jobb. Medan dei som blir på heimstaden set verdiane her høgare enn kva alternativa kan tilby. Geografen Jens Christian Hansen (UiB) peikar på at den kvalitative analysen er blitt langt meir utbreitt i forskinga på flytting dei seinare åra. I dette legg han at den metodiske inngangen til å forstå flytting i større grad handlar om korleis individet oppfattar "rommet". Rommet er ein stad. Denne blir oppfatta ulikt av ulike menneske, og han omtalar det difor som "relasjonelt". Staden må forståast slik individa oppfattar den, og kva relasjonar dei legg i den⁶.

Eit eksempel på denne typen forskning er nylig gjennomført hjå Norsk Senter for Bygdeforskning. Forskarane Marit S. Haugen og Mariann Villa har analysert 130 skulestilar⁷. Desse er skrivne av ungdommar på vidaregåande skule frå både distrikt og sentrale strok. Dei har analysert ungdommane sine tankar om livet og folka i distrikta. Eit sentralt spørsmål var å finne kva oppfatningar som er dominerande, og korleis desse er i høve dei meir stereotypiske skildringane av bygda. Samt korleis oppfatningane er ulike mellom ungdommane. Deira funn syner at begge gruppene skildrar at distrikta er forskjellige frå byar. Ungdommane med bakgrunn frå by ser på distrikta som rare og kjedelige, medan ungdom med distriktsbakgrunn har eit mindre vekta syn. Desse er også meir ambivalente og både fordelar og ulemper er trekte fram. Eit anna funn, som også har fått litt omtale i media siste tida, er at 70 prosent av bygdejentene trekte fram sladder som eit negativt trekk ved bygda. For gutane var dette 10 prosent. Noko vi også finn i tala våre, då jentene i litt større grad enn gutane meiner sladder er ein negativ faktor ved å bu i fylket.

⁵ Sjø AB 4/99. Statistisk Sentralbyrå, Oslo; Sørlije, K. 2001. Kommunedemografi. Rapport-NIBR 5:2001. NIBR; Sørlije, K., 2003. Demografi og mobilitet i Møre og Romsdal. Notat-NIBR 101:2003. NIBR; eventuelt også: www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article209263.ece

⁶ Hansen, J. K. 2002. Ungdoms forhold til sted: Er Rjukan et blivende sted?. Geografi i Bergen nr. 254-2002. Universitet i Bergen

⁷ Haugen, M. S., Villa, M. 2003. The countryside - a rural idyll or a boring place? Young peoples' images of the rural. Paper 13-2003. Norsk senter for bygdeforskning.

Ein kvantitativ studie der 9600 personar i dei nordiske landa er spurde, syner også at dei sosiale relasjonane i større grad enn før er avgjerande for om folk flyttar. Denne studien trekk fram at folk i mindre grad flyttar for få seg arbeid, men fordi dei sjølve vil. Resultata deira syner også at både dei som flyttar og dei som blir verande, er nøgde med valet sitt⁸.

Frå desse undersøkingane kan vi ha grunn til å tru at dei sosiale relasjonane til ein stad er ein viktig faktor for kvifor ungdommane flyttar. Dei møter også sine egne opplevde relasjonar opp mot kva andre meiner om det å bu i distrikta. Mykje tyder då på at årsaka til at dei flyttar ikkje er at dei må, men at dei har lyst. Det er altså eit trekk som flyttar ungdommane. Med dette meiner vi at dei blir trekt ut på grunn av at dei formar sine egne relasjonar til staden der ute høgare enn heime. Samstundes ser vi at det ofte er mange søkjarar til jobbar som blir utlyst i Sogn og Fjordane. Dette tyder på eit at der også er eit skyv. Det er mange som vil bu her, men i mangel på relevante jobbar blir dei skyvd ut av fylket.

Oppsummert kan det sjå ut som begge faktorane flyttar ungdommane. Dei blir både trekt og skyvd ut av fylket, og kva faktor som er sterkast vil sikkert variere frå person til person.

4.3 Skal vi prøve å få dei attende?

Oppbygging av kompetansearbeidsplassar, som har vore eit satsingsfelt dei seinare åra, er ein faktor som kan lage ei motvekt til "skyvet" ut av fylket. Ein supplerande strategi kan vere å skape dei verdiane som ungdommane ynskjer i sitt tilvære, for på den måten å motverka "trekket" ut av fylket. Vi har her valt å fokusere på denne siste strategien.

Desse verdiane er ikkje upåverkelege, men skapte av impulsar frå egne opplevingar og andre sine meiningar. Det syner seg at ungdommane har nokre klare motsetningar mellom oppfatningar og ynskjer. Mellom anna trur dei at jordbruk, skogbruk og fiske har flest sysselsette i Sogn og Fjordane, og samstundes svarar så godt som ingen at dei vil jobbe i denne næringa. Dei trur jobbane i Sogn og Fjordane jamt over er dårlegare betalt enn andre stader, og samstundes set flest gutar på allmenne fag høg løn som den viktigaste faktoren med ein jobb. Dei meiner at det verste med å bu i Sogn og Fjordane er at det skjer lite, men samstundes meiner dei at det er meir moro enn kjedelig å bu her. Dei svarar også rundt midten på om lag alle skalaspørsmåla. Dette kan vere eit teikn på at dei eigentleg ikkje veit. I alle høve syner desse punkta at ein viktig faktor er å gje ungdommane reell innsikt i kva moglegheiter og verdiar dei finn i Sogn og Fjordane. Det kan spørjast om dei får dette i tilstrekkelig grad i dag.

Ungdommane i undersøkinga svarar at vener og nær familie er dei som i størst grad påverkar deira meiningar og haldningar. Dei svarar vidare at å høyre på når foreldre og andre snakkar er den informasjonskjelda som er nest mest nytta for å få vite om ting som skjer i fylket (etter lokalavisa). Å gje ungdommane betra innsikt handlar altså også om å skape haldningar. Og ein bruk av informasjonskanalar som treff ungdommane. Ungdommane sjølve har etterspurt eit eksempel på dette gjennom Fylkestinget for ungdom i 2001. Der ynskte dei å opprette ei rådgevingsteneste på internet. Dette var også oppe som tema under Fylkestinget for ungdom i 2004⁹, og det føreligg no planar om å få til ei slik nettside. Den er i fyrste rekkje tenkt som ein studierettleiar. Det kan derimot tenkjast at dersom dette er ein kanal ungdommane finn føremålsteneleg kan ei slik teneste utvidast til å gje meir generell informasjon.

⁸ Nordisk Ministerråd. 2002. Nöjda så i Norden?. Nord 6:2002. Nordisk Ministerråd, København.

⁹ Kjelde: www.dittnett.no og Sogn og Fjordane Fylkeskommune (<http://www.sf-f.kommune.no>)

Av jentene på allmenne fag svarar 60 prosent at dei vel den utdanninga dei vil. Samstundes er det 34 prosent som ikkje veit kva utdanning dei vil ta. Dei veit altså iallfall at dei skal gjere valet sitt sjølv. Ungdommane trur også at dei vil få eit godt liv, og er optimistiske til framtida. Som vist ovanfor syner andre studiar at både dei som reiser og dei som blir på heimstaden er nøgde med dette. Det skulle såleis ikkje vere grunn til å bekymre seg for nokon av vala – ungdommane får det bra. I den grad ein skal prøve å få dei attende er det altså for å hjelpe Sogn og Fjordane, og ikkje ungdommane. Det vanskelege spørsmålet er då korleis ein skal motverke trekket ut av fylket når det er dette mange faktisk vil. Eit anna spørsmål er om ein i iveren etter å få attende dei som reiser gløymer dei som har bestemt seg for å bu i fylket. Og at desse får mindre ressursar til å utvikle seg sjølv og sine framtidsplanar. Resultatet kan i så tilfelle bli at rammene for å ta valet om å bu her endrar seg, og færre avgangselevar vel dette i framtida.

Avslutningsvis så er det ikkje lett å gjere seg lekker opp mot Bergen i denne samanhengen, eller resten av verden, for den del. Likevel er det grunn til å tru at mange ungdommar veit meir om kva moglegheiter dei finn i Bergen enn i Sogn og Fjordane. Eit riktig steg kan difor vere å gje dei relevante arbeidsplassar, men også ikkje minst å gje dei den innsikta dei manglar. Då kan ein iallfall motverke at ungdommane reiser frå Sogn og Fjordane i mangel på kunnskap om alternativet.

Vedlegg I - Skildring av dei todelte ungdomsmiljøa

Dette er eit utklipp frå notatet *Distriktpolitikk og Utvikling i Sogn og Fjordane -To innleiingar, ti tesar og ein epilog om utvikling og framtid i eit distriktsfylke*. Åttande tese er her gjengjeve. Denne omhandlar dei todelte ungdomsmiljøa. Forfattaren er Karl Georg Høyser (Vestlandsforskning).

Åttande tese :Tesen om dei todelte ungdomsmiljøa og vilkåra for mangesysleri og varig busetnad

Amanuensis/Forskar *Gunnar Jørgensen* ved Høgskulen i Sogndal – tidlegare Vestlandsforskning – har gjennom meir enn ti år gjennomført djupnestudiar av ungdomsmiljø i bygdebyane. Det er studiar som byggjer på individuelle intervju med ungdommar. Dei første studiane vart gjort i Sogndal, men er seinare utvida med tilsvarande data frå bygdebyar i andre delar av landet, m.a. på Nord-Vestlandet. I *ekskursen* nedanfor er det ein gjennomgang av ein del av forskinga på feltet.

Med grunnlag i intervju i Sogndal vert det framheva ei sterk todeling av ungdomsmiljøa. I sin karakteristikk av dei to gruppene nyttar Jørgensen typologien ”*Geniane*” og ”*Slaurane*”, i første rekkje som uttrykk for korleis dei ser på kvarandre. Ved seinare høve har han nytta typologien ”*Dei teoretisk flinke*” og ”*Dei praktisk flinke*”, som uttrykk for at dei representerer to ulike former for kunnskap.

Med inspirasjon frå sosiologen *Zygmunt Bauman* knytter vi dette saman med typologien ”*Dei globale*” og ”*Dei lokale*”, som uttrykk for korleis dei to ungdomsgruppene skil seg i innrettinga mot sine framtidige liv¹⁰. Det er rimeleg å tolke Bauman slik at han har mest tiltru til *dei lokale*; det er dei ein i første rekkje kan bygge og vedlikehalde samfunn kring, noko som nett krev den stabiliteten berre dei lokale kan gje. Bauman ser òg ut til å meine at dei lokale vil ha betre føresetnader for å greie seg over tid. Dei er innstilte på å bli verande og klare seg fast så godt dei kan, og innrettar sine lokalt tilknytte utdannings- og arbeidsvegar – og sine liv - i samsvar med det.

På den andre sida er *dei globale* i stor grad innstilte på å flytte, og innrettar sine nasjonalt/globalt tilknytte utdannings- og arbeidsvegar i samsvar med det. Dei er innstilte på fleire og meir vidtrekkande forflyttingar i dei store geografiske romma. Historisk har denne ungdomsgruppa aldri vore så global som no. Sjølv ikkje mellomstore norske byar er utan vidare attraktive nok som stader å flytte attende til. Det minner forfattaren om ei samtale han hadde med ein svensk – kvinneleg – forskarkollega, – ein av dei globale, og mykje yngre enn denne forfattaren. Ho ville flytte vidare i verda, og i alle høve til noko meir globalt enn det ho omtalte som *småbyen Göteborg*. Som vi veit er Göteborg mest så stor som Oslo. Mykje tyder på at dei globale i forhold til tidlegare er mindre å lite på som potensielle tilbakeflyttarar. Dei vil nok framleis vere der, men altså mindre å lite på.

¹⁰ Vi viser til dei tre bøkene av Bauman som er referert i ein note ovanfor. Men det er her òg gjort viktige arbeid av den engelske sosiologen *John Urry*. Sjå særleg Urry, J. (2000): *Sociology Beyond Societies. Mobilities for the twenty-first century*. London: Routledge.

Det understrekar at det i entreprenørskapspolitikken her i fylket kan vere grunn til å rette meir merksemd enn før mot det som kan utviklast med grunnlag i *dei lokale*. Dei er i første rekkje *praktisk flinke*, noko som neppe gjev det beste grunnlaget for kunnskapsintensiv verksemd. Men dei er ofte praktisk flinke på fleire område, dei kan rett og slett mange ting. Nokre få kombinerer det med å ta kortare studiar ved den regionale høgskulen. For gutane er det økonomi-administrasjon og IT-fag, og for jentene kan profesjonsstudiar som sjukepleiar, sosionom og vernepleiar fyller same funksjonen. Det er i seg sjølv ei grunngeving for å halde ein stor breidd av slike studiar ved dei regionale høgskulane, og kunne sjå dette som eit viktig element i distriktpolitikken. Dei lokale har såleis gjerne fleire bein å stå på, og dei inngår i stor grad i kollektive strukturar prega av mangesysleri. Slik sett står dei på mange vis tryggare enn dei globale. Utviklingsgrunnlaget for nye verksemdar ligg i første rekkje i desse kollektive strukturane, og i mindre grad med utgangspunkt i dei eineståande etablerarane. Investeringsstøtte til fellestiltak mellom grupper av ungdom er ein måte å tenkje på.

I denne samanhengen er det viktig å vere klår over at dei lokale er prega av eit negativt forhold til skulen. Det kan vere eit forhold som er viktig m.a. når det gjeld satsinga på det sokalla "entreprenørskap i skulen". Medan dei *globale* har sin tryggleik – og tillit – i skulen og i det organiserte fritidslivet, som t.d. fotball, er det ikkje tilfelle for dei lokale. Deira tryggleik er knytt til eigen-organiserte aktivitetar og veksemd, og til deira deltaking i det kollektive mangesysleriet.

Den todelte typologien – dei globale og dei lokale – eignar seg til å få fram nokre viktige hovedtrekk i utviklinga. Men det er mange nyansar som då forsvinn. Det er sjølvstøtt fleire som er i mellomgrupper. Viktig er ei gruppe lokalt orienterte med høg utdanning. Dei er sikrere som potensielle tilbakeflyttarar. Men det er grunn til å tru at det viktigaste grunnlaget her ligg i tilbodet av arbeidsplassar i offentleg sektor, statleg og kommunal. Andre stader i notatet er det såleis understreka kor viktige slike arbeidsplassar er for utviklinga i eit distriktsfylke som Sogn og Fjordane.

Ekskurs VIII – Bygdeungdom – dei lokale og dei globale

I innleiinga til boka *Ungdom – I spenninga mellom det lokale og det globale* skriv redaktørane at ei framstilling av motsetnader mellom ulike miljøer er felles for ei rekkje studiar av ungdomskulturar i mindre lokalsamfunn¹¹. Dei viser til Gunnar Jørgensen som skildrar konfliktane mellom *slaur* og *geni* i Sogndal. Med grunnlag i ein annan studie i Brumundal er det brukt eit skilje mellom *bøger* og *soss*. Frå Rena skildrar ein tredje forskar spenninga mellom *skatarar* og *skinntryta* (ein motorisert ungdomsgjeng). I tilsvarande studiar frå Sverige er det brukt eit skilje mellom *byfräsare* og *lantlollar*. Det er ikkje omgrep som forskarane har funne på, men karakteristikkar som dei todelte ungdomsmiljøa nyttar på kvarandre. Motsetnadene ser ut til å følgje sosiale skiljeliner. Det er to ytterpunkt. På den eine sida ei innflytta middelklasse og på den andre grupper med meir tradisjonelle bygdeverdiar knytte til lokalt forankra industri og primærnæring. Samstundes understrekar redaktørane at det alltid vil vere store lokale variasjonar og grupper som er i mellomposisjonar. Mellom anna vil det fleire stader vere ei større middelklasse med røter i bygdesamfunnet.

¹¹ Sjå innleiinga til Heggen, K., J.O. Myklebust og T. Øia (red. 2001): *Ungdom – I spenninga mellom det lokale og det globale*. Oslo: Samlaget (s. 14 – 15).

Både *geni*, *sossar* og *skatarar* er i stor grad ungdom som førebur seg til eit vaksenliv utanfor heimstaden. Utdanning – skulen – har særst stor betydning i deira førebuing til det livet dei er innstilte på å leve andre stader. *Slaurar*, *bøger* og *skinntryta* er derimot gjerne innstilte på å busetje seg på heimstaden. Dei førebur seg til ei heilt anna form for vaksenliv. Utdanning – og skule – har lita betydning, og dei legg i særleg grad lite vekt på å skaffe seg høgre utdanning. Redaktørane peikar på at slike ungdomsgrupper med sterk lokal forankring ikkje treng vere marginaliserte eller lite tilpassa. Dei kan tvert om vere særleg godt førebudde til eit vaksen liv i deira eigne lokalsamfunn.

Med grunnlag i sine intervju og studiar frå Sogndal understrekar *Gunnar Jørgensen* at ein mellom *Slaurane* finn lokalpatriotane som aldri kan tenkje seg å flytte frå bygdebyen¹². Dei tek avstand frå den moderne urbane ungdomskulturen slik han kjem til uttrykk mellom studentane og tilreisande byungdom. Dei er kritiske til byen – det urbane – som vert karakterisert som fårleg, støyande, forureina og full av merkelege folk som pønkarar og skinheads. *Geniane* er derimot sterkt kritiske til bygdebyen som ramme for sine livsprosjekt. Dei ”tronge” kulturelle rammene som *Slaurane* bidreg til å skape vert oppfatta som einsretta. Deira deltaking i organiserte aktivitetar, middelklassa sine ferievaner og slekts- og venskapsband med urbane miljø, fører med seg ei monaleg reiseverksemd. *Geniane* er stendig i kontakt med ungdom andre stader i landet, og dei er førtrulege med ein organisasjonskultur som er nasjonal og internasjonal snarare enn lokal.

Interessant i *Jørgensen* sine studiar er ikkje berre den klåre skilnaden ein finn mellom dei to gruppene i tilhøvet til utdanning og skule meir ålment, men òg i tilhøvet til det *organiserte fritidslivet* for ungdommen. Det organiserte fritidslivet – det som dominerer det ”positive” samfunnsbiletet - høyrer til *Geniane*. Samstundes er dette aktivitetar som *slaurane* tek avstand frå. Det gjeld også idrett, og jamvel fotballen. Fotballfolket høyrer i følge *Slaurane* til dei andre, til *Geniane*. Dette vert stadfesta i ein seinare studie som *Jørgensen* har gjennomført i ein bygdeby på Nord-Vestlandet¹³. Denne bygdebyen – ”Vågen” – har eit fotball-lag i første divisjon. Det er ei sterk markering av ungdommen i to grupper; *Sportsfolk* og *Gildere* på den eine sida og *Rampen* på den andre. *Sportsfolka* er i stor grad knytt til fotballen. *Gildere* er *Rampen* sitt omgrep for dei som deltek i det lokale Ten-Sing koret, ein viktig organisert fritidsaktivitet i denne bygdebyen. Sams for *Sportsfolk* og *Gildere* er at dei identifiserer seg med skule og utdanning; dei er skuleflinke. *Rampen* på den andre sida markerer sterk avstand både til skulen og til vidare utdanning.

¹² Sjå *Jørgensen*, G. (1994): To Ungdomskulturer. Om vedlikehold av sosiale og kulturelle ulikheter i Bygdeby. VF-rapport 1/94. Sogndal: Vestlandsforskning.

¹³ Sjå *Gunnar Jørgensen* sine bidrag i : *Heggen, K., G. Jørgensen og G. Paulgård* (2003): *De Andre. Ungdom, risikoser og marginalisering*. Oslo: Fagbokforlaget (kap. 8, kap. 10 og kap. 4). Dessutan han sine bidrag i: *Heggen, K., A.R. Djupvik og G. Jørgensen* (2003): *Velferdsstatens ungdomsroller. Statleg definerte – lokalt konstruerte*. Forskningsrapport nr. 53. Volda: Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda.